

Nederlands contactorgaan van de Duitse motiefgroep Ornithologie met een bijdrage uit België. Contactpersonen: Gerard Kolman en Peter van Nies. Eerstgenoemde int de contributie van de Ned. (en ev. Belgische leden) en redigeert dit orgaan. Tel. 0486-473868. E-mail: gajkolman@home.nl. Website van de MGO (Peter van Nies) www.MG-O.de

Contactbrief 96 (oktober 2015)

De vakantie zit er voor velen op en we beginnen aan het nieuwe seizoen. Wilt u noteren dat de volgende contactdag valt op zaterdag 24 oktober as in De Meern. Wilt u deze datum vrijhouden en komen? Verder nieuws hierover vindt u in deze brief.

Contributie

Het is nog vroeg maar voor de snelle betaler een uitkomst: wilt u voor het komende jaar lid blijven dan zou ik graag 27 Euro ontvangen op de volgende Iban:

NL12 INGB 0000 0153 24 tnv G.Kolman Escharen ovv 2015 Motiefgroep Ornithologie.

Er zijn een aantal leden die rechtstreeks betalen aan Duitsland. Dat is ook prima maar laat het mij even weten dan hoef ik geen herinneringen te sturen.

Zoals u hebt kunnen lezen is Peter van Nies 'Kassenwart' (penningmeester) geworden (nogmaals gefeliciteerd) maar dit verandert niets aan de manier van betalen. Voor degenen die rechtstreeks aan Duitsland betalen blijft de Iban hetzelfde als onder Lutz Koenig. (zie Colofon Rundbrief)

Wilt u voor 31 januari 2016 betalen? GK

Rondzending

Er is weer een rondzending onderweg nl. VR05 en VR06 en hij is rond 22 augustus verstuurd. De volgorde is: W.Maassen, J.Maassen, D. Bastiaanssen, J. Geurtjens, H. den Haan, M. Boersma, Ph. de Boer, T. Loorij, H. den Duijn, H. Voorn, I. Schulting, G. Kolman.

Een belangrijk verzoek: wilt u het aftekenkaartje gebruiken als u de zending persoonlijk aflevert/brengt? Als u de zending verstuurt (PostNL of DHL) dan hebt u automatisch een bewijs in handen, maar als u de zending persoonlijk aflevert hebt u voor de verzekering een bewijs met handtekening van de ontvanger nodig. Als u met lege handen staat en de zending raakt zoek (soms wordt een zending bij de burens afgeleverd!) dan bent u zelf aansprakelijk en dat is een drama. Het gaat om duizenden Euro's en dat wens ik niemand toe.

Onlangs is dat bij een zending van de NVTF gebeurd (gelukkig geen vogelzending).

Volgende keer zitten de kaartjes bij de zending. Nu stuur ik ze aan Tom Loorij dan kan hij ze bij de zending stoppen.

U kunt het door de ontvanger getekende kaartje zelf bewaren maar u mag het ook naar mij sturen. Nog een tip: bewaar uw DHL/PostNL bewijs en het kaartje zorgvuldig en lang in elk geval tot de volgende zending thuis hebt. GK

Geen Ornavaria noch Ulularia

Aangezien Koenraad Bracke onderweg is naar Ecuador voor een bijeenkomst inm het kader van de thematische filatelie moeten we het dit keer doen zonder zijn bijdragen. Hij zal ongetwijfeld in een volgende contactbrief over deze bijeenkomst vertellen. Wij zijn allemaal benieuwd. GK

UITNODIGING

Hartelijk welkom op de najaarsbijeenkomst 2015 op

zaterdag 24 oktober **10.00 uur – 15.00 uur** **De Schalm in de Meern**

Tijd om elkaar bij te praten over de afgelopen vakantieperiode en over de plannen met onze gezamenlijke hobby: ‘de postzegels’

Naast het ruilen van materiaal, het opzetten van een nieuwe verzameling, het klaarmaken van de verzameling voor deelname aan een tentoonstelling, het verbeteren van het bestaande exponaat, het opzetten van een handig overzicht van alle verworven schatten .... Wie weet waarmee we elkaar kunnen helpen bij het verwezenlijken van die ideeën.

Het programma voor deze dag ziet er als volgt uit:

10.00 uur – Opening, mededelingen, ingekomen stukken door Gerard Kolman
- Nieuws uit de Motivgroep door Peter van Nies
- Nieuws uit België door onze Belgische vrienden
- Mededelingen en wetenswaardigheden vanuit de aanwezige leden
- Afspraak voor de voorjaarsbijeenkomst 2016, datum en onderwerpen

11.00 uur – We geven het woord aan Bennie van den Brink. In anderhalf uur kan hij ons heel wat vertellen en laten zien over onze gezamenlijke interesse in vogels, vooral in de vrije natuur.

13.00 uur - Lunch

Hierbij een dringend verzoek

Geef aub. vóór dinsdag 20 oktober uw bestelling voor de lunch door aan Hans van der Sanden, via email ahsanden@hetnet.nl of telefonisch via 076-5878432

Broodjes ham en kaas kosten euro 1,90, broodje kroket of fricandel en soep 2,00, krentenbol 0,90.

Afrekenen na de lunch via Hans, zoveel mogelijk met gepast geld.
Drankjes zelf aan de bar bestellen en afrekenen.

13.30 uur – Gelegenheid tot ruilen
Neem zo veel mogelijk doubletten van postzegels, postwaardestukken enz. mee.

15.00 uur - Afsluiting

De Wintertaling (*Anas crecca*)

Zodra de 'r' in de maand is vinden in ons hele land weer watervogeltellingen plaats, een activiteit die valt onder de verantwoordelijkheid van SOVON (Vogelonderzoek Nederland). Door onze vogelwerkgroep worden dan twee 'plots' langs de Maas geteld. Vaste dag is, onvoorziene omstandigheden daargelaten, de zaterdag die het dichtst bij de vijftiende van de maand ligt. Vanaf de november-telling zien wij in ons telgebied Wintertalingen (Afb. 1). Het zijn er niet spectaculair veel, van enkele stuks (Afb. 2) tot een goeie honderd, maar het is altijd weer een feest als we deze mooie eendjes weer zien.

Afb. 1

Afb. 2: "Fancy cancellation" verzonden vanuit het plaatsje "DUCK"

Mooie eendjes

Afb. 3

Dat geldt dan vooral voor de mannetjes, want de vrouwtjes zien er, zoals bij veel eenden- en andere vogelsoorten, nogal onopvallend uit. Bruin dus, een schutkleur die hen bij het uitbroeden van de eieren goed van pas komt. Bij de mannetjes echter, spatten de kleuren er van af, tenminste, als je er dicht genoeg bij staat (Afb. 3).

De mannetjes hebben een kastanjebruine kop met een heldergroene vlek rond het oog. Deze vlek is omlijnd met een crème-geel randje waarvan het bovenste deel doorloopt langs de kruin naar onder tot op de snavel (Afb. 4). De borst is licht met donkere spikkels, alsof ze geschud is. De flanken zijn grijs met fijne gegolfde streepjes, met over de schouder een witte streep (Afb. 5).

Afb. 4

Afb. 6

Aan de achterzijde bevindt zich vlak voor de staart een geelachtige driehoekige vlek, die zwart omrand is (Afb. 6). Bij dreigend gevaar kunnen ze bijna loodrecht uit het water opvliegen. In de vlucht valt vooral de glanzend groene vleugelspiegel op die gevormd wordt door de kleine slagpennen (Afb. 7: bij de bovenste zegel ontbreekt de groene kleur). Ook hun geringe afmetingen, hun snelle vleugelslag en de plotselinge wendingen zijn belangrijke kenmerken.

Hoe komen ze aan hun naam

Nou denk je bij Wintertaling meteen aan een relatie met 'winter' (Afb. 8), en dat zou inderdaad wel eens de oorsprong kunnen zijn. Toch kunnen we ze hier ook wel in de zomer aantreffen. Het zijn namelijk, zij het beperkt, ook Nederlandse broedvogels. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat we in ons land ook Zomertalingen hebben (Afb. 9), en die zien we, jawel hoor, uitsluitend in de zomer als ze naar hier komen om te broeden.

Afb. 8

Afb. 5

Afb. 7

Afb. 9: Postwaardestuk Tsjechoslowakije

De Fransen hebben dezelfde conclusie getrokken: Sarcelle d'hiver (=Wintertaling) en Sarcelle d'été (=Zomertaling). Het Franse stadje Sarcelles is er trouwens niet naar vernoemd (Afb. 10), ook al hebben ze drie eendjes (trois merlettes) in hun stadswapen; in de heraldiek wordt dit een 'sprekend wapen' genoemd.

Afb. 10: Afstempeling "Sarcelles"

Afb. 11

ongeveer 37 cm lengte en een vleugelspanwijdte van 60 cm (Afb. 11) zijn het de kleinste Europese eendjes. Dat is dus bijna half zo groot als de alom bekende Wilde eend. Toen er in Nederland nog eenden voor consumptie werden

Kleine eendjes

Ze zijn opvallend klein en dat is één van de kenmerken waaraan wij ze herkennen tijdens onze tellingen. Met niet meer dan

Afb. 12

gevangen met behulp van eendenkooien (Afb. 12), werden Wintertalingen door de kooikers ook wel 'halve eendjes' genoemd, vanwege hun geringe afmetingen. Hier worden ze niet meer gegeten -ze zijn beschermd- maar in Hongarije werd nog in de tachtiger jaren een postzegelboekje uitgegeven met eendenpostzegels, waaronder Wintertalingen, voorzien van de nodige recepten (Afb. 13). Nou weegt een Wintertaling maar ongeveer 300 gram, dus voor een recept van 3 kg heb je er nogal wat nodig, maar eerlijk is eerlijk: het ziet er wél lekker uit.....

Afb. 13: Hongaars postzegelboekje met "eendenrecepten"

Waar kunnen we ze aantreffen

We kunnen ze op het hele noordelijk halfrond tegenkomen, van Europa tot in China en in Noord-Amerika; van de toendra's in het noorden tot subtropische gebieden in het zuiden.

Afb. 14

Die Noord-Amerikaanse ondersoort (*Anas crecca carolinensis*) wordt Green-Winged Teal genoemd (Afb. 14), die vroeger wel als zelfstandige soort werd beschouwd, maar tegenwoordig als een ondersoort van de Wintertaling (*Anas crecca crecca*). Er verdwaalt er wel eens eentje naar onze contreien, maar dat is hoogst zelden. Tussen de mannetjes van beide ondersoorten komen enkele kleine kleurverschillen voor.

Ze zitten het liefst verscholen in ondiepe wateren zoals moerasgebiedjes en vennen (Afb. 15), waar ze ook broeden.

Hier vinden ze gemakkelijk hun voedsel, dat uit waterplanten en

de zaden daarvan, insecten, wormen en slakjes bestaat. Dikwijls hoor je ze eerder dan dat je

ze ziet: ze maken een beetje een fluitend geluid. 's Winters vind je ze vaak in grote aantallen in rivierdelta's, slikken langs de kust en op grote rivieren.

Afb. 15

Afb. 16: "Vogelfluglinie"

Gedeeltelijk trekvogels

De noordelijke broedvogels trekken in het najaar naar warmere streken in het Zuiden (Afb. 16). Dat geldt zowel

voor de Amerikaanse (Afb. 17) als de Europese Wintertalingen.

Bij ons worden de eigen broedvogels dus

aangevuld met onder andere Scandinavische vogels en dat zijn er vaak

vele tienduizenden: in oktober 2012 bijna 66.000! Als het

te koud wordt, trekken de Europese Wintertalingen verder naar het zuidwesten (Afb. 18).

Afb. 17

Het ziet er niet zo best uit voor onze Wintertalingen

Ze staan op de rode lijst van bedreigde soorten als 'kwetsbaar', voornamelijk als gevolg van verdroging,

verzuring en vermessing, aldus Vogelbescherming Nederland. In het Peelgebied en op de grens van Friesland en Drenthe

heb je de meeste kans om broedende Wintertalingen aan te treffen. Het aantal broedparen zou ergens tussen de 2000 en

2500 liggen (in 1998-2000), maar volgens SOVON nemen de aantallen af.

Ik zal in ieder geval blij zijn als ik ze bij de komende watervogeltellingen weer zie.

Afb. 18

Pinguïns

Pinguïns zijn voor velen de vreemdste van alle levende vogels. Het is de enige familie uit de orde Sphenisciformes. Deze vogelfamilie bestaat uit zes geslachten met in totaal achttien soorten. Sommige wetenschappers beschouwen enkele ondersoorten als afzonderlijke soort.

Pinguïns wijken sterk af van andere vogels door tal van bijzondere kenmerken. Zelfs een leek herkent hen hieraan. Ze vliegen niet door de lucht maar door het water(1).

Pinguïns komen alleen voor op het zuidelijk halfrond, nl. in Antarctica, op eilanden tussen Zuid-Amerika, Afrika, Australië en Nieuw-Zeeland en aan de kusten van deze gebieden. Pinguïns leven in wateren van zeer uiteenlopende warmte. De gemiddelde water temperatuur is 23° C bij de Galápagos eilanden tot -1° C in het zuidpoolgebied. De temperatuur is waarschijnlijk niet het belangrijkste punt dat het verspreidingsgebied bepaalt. De meeste soorten leven als volwassen dieren in water waarvan de temperatuur in de loop van het jaar slechts één tot vijf graden schommelt. Dit houdt mogelijk verband met het in stand houden van een gelijkmatige lichaams-temperatuur.

1. *Spheniscus demersus*

2. *Aptenodytes patagonicus*

Ze lijken op de Alken van het noordelijk halfrond, maar ze zijn hier niet aan verwant. Pinguïns kunnen niet vliegen. Waarschijnlijk waren hun verre voorouders daar nog wel toe in staat. Pinguïns hebben geen slagpennen wel hebben ze nog een kam op het borstbeen. De platte vinvormige vleugels (2) zijn stijf door het ontbreken van een elleboogsgewricht. De vleugels spelen een belangrijke rol bij de voortbeweging onder water. Pinguïns zijn volkomen aangepast aan een leven in zee en hebben een dikke laag vet onder de huid. Onze zeevarende voorvaders noemden de pinguïn wel "vetgans". Van dat vet maakten ze dankbaar gebruik. Vele pinguïns verdwenen in de potten van de traankokerijen. Het lichaam is spoelvormig en bedekt met dicht opeen ingeplante, stijve veren. Deze vormen een dikke isolerende laag met een glad glimmend oppervlak, ondoordringbaar

voor water en weinig weerstand biedend bij het zwemmen. Pinguïns kunnen onder water een snelheid van 40 km. per uur bereiken. Ze komen slechts boven water om adem te halen of om aan land te gaan. Ze zwemmen vaak in groepen. Op het land kunnen zij zich handig verplaatsen ondanks dat hun poten zich geheel achter aan het lichaam bevinden. Hierdoor zijn ze gedwongen rechtop te staan en zich met kleine pasjes waggelend voort te bewegen of met kleine sprongetjes (3).

3. *Pygoscelis antarcticus*

4. *Pygoscelis adliae*

Keizerspinguïns, *Aptenodytes forsteri*, en Adéliepinguïns, *Pygoscelis adliae*(4), moeten op hun weg naar hun broedgebieden grote afstanden over het ijs afleggen. Ze doen dit met kleine pasjes of glijdend op hun buik en ze zetten zich dan af met hun poten en vleugels. De Geelkuifpinguïn, *Eudyptes chrysocome*, en zijn verwanten springen in opgerichte houding met beide poten tegelijk. Tropische pinguïns hebben veel dunnere veren dan de polaire soorten en ook de vetlaag is dunner. Pinguïns wisselen tijdens de rui het hele verenkleed ineens, maar de vogel wordt daarbij niet kaal. De nieuwe veren drukken de oude uit de huid. De belangrijkste

kenmerken waaraan de afzonderlijke soorten en geslachten zijn te onderscheiden zijn de kop en de hals. De roep van de pinguïns is een luid krassend “krook” dat bij iedere soort anders klinkt. Bij pinguïns blijken het mannetje en het vrouwtje elkaar aan hun stem te herkennen.

6. *Pygoscelis adeliae*

Vrijwel alle pinguïns zijn sociaal levende dieren. Om te broeden moeten ze aan land gaan. Ze broeden in groepen of in grote lawaaiige kolonies (5). Ze gaan groepsgewijs op jacht. Het voedsel dat ze alleen onder

5. *Aptenodytes patagonicus*

water vangen bestaat hoofdzakelijk uit inktvis, garnalen en vis(6). Tijdens het broeden en de rui verblijven ze buiten het water en teren vaak lange tijd op hun onderhuids vet. De grote pinguïns leggen slechts een ei. Het legsel van de Geelkuifpinguïns bestaat meestal uit 3 eieren. De meeste soorten hebben legfels van

twee eieren. Kuifpinguïns (7) leggen eieren van verschillende grootte, meestal is het eerste een klein ei en daarna een ei dat wel 20 tot 50 procent groter is. Het eerste ei gaat meestal verloren. Als dat niet het geval is, ontwikkelt het zich normaal. Alle jongen worden geboren met een dun donskleed. Na 6 tot 10 dagen beginnen ze zelf hun lichaamstemperatuur te regelen. Ze worden door beide ouders gevoerd. Pinguïns in warme streken nestelen gewoonlijk tussen grasbulten of graven holen in zandduinen om beschutting te zoeken voor de zon. Pinguïns vertonen een grote mate van huwelijkstrouw. Een paar blijft meestal lange tijd bij elkaar, soms hun hele leven lang. Eieren van pinguïns, zoals van de Rotsspringer, werden vroeger veel verzameld door de bewoners van o.a. de Falkland Eilanden. Later kwamen er wettelijke bepalingen zodat alleen het eerste ei mocht worden geraapt.

7. *Eudyptes chrysolome*

Pinguïns van het geslacht *Aptenodytes* behoren tot de grootste soorten. Dit zijn de Keizerspinguïns, *Aptenodytes forsteri* (8) en de Koningspinguïns, *Aptenodytes patagonica* (9). Hoewel de Keizerspinguïns niet veel groter is dan de Koningspinguïns, weegt hij ongeveer twee maal zo zwaar. Het is een vogel van het zeer koude deel van Antarctica. Ze hebben een lang en dicht verenkleed en een grote vetreserve. De Keizerspinguïns broeden tijdens de antarctische winter in de absolute duisternis. Alleen

8. *Aptenodytes forsteri*

het mannetje broedt op het ijs. Ze maken geen nest, maar het mannetje draagt het enige ei en later het kleine jong voortdurend op zijn poten in een soort huidplooi. De Koningspinguïns is een vogel van het “warmere” deel van Antarctica en het koude deel van de gematigde zone.

9. *Aptenodytes patagonica*

10. Adéliepinguïns, *Pygoscelis adeliae*

Het geslacht langstaartpinguïns, *Pygoscelis*, bestaat uit drie soorten: de Kinbandpinguïns, *Pygoscelis antarctica*, de Ezelspinguïns, *Pygoscelis papua* (11). Van de Ezelspinguïns zijn drie ondersoorten bekend. Als derde van het geslacht is er de Adéliepinguïns, *Pygoscelis adeliae* (10). Deze is naast de Keizerspinguïns de enige op Antarctica voorkomende soort. Ze bouwen een nest van steentjes. Het oriënteringsvermogen van deze vogels is ongelooflijk. Zij weten hun nestplaats van

voorgaande jaren precies te vinden, zelfs als die onder een laag sneeuw ligt. De jongen vormen grote groepen "crèches". Dit doen ze niet vanwege het verlies van warmte maar het geeft een betere bescherming tegen de roofzuchtige Antarctische jager.

Bij de Kuifpinguïns van het geslacht Eudyptes vormen de verlengde veren boven de ogen een kuif. Er zijn 6 soorten. De Macaronipinguïn, Eudyptes chrysolophus

12. Eudyptes chrysolophus

14. Spheniscus humboldti

of Rotspringer, Eudyptes chrysolophus (12), de Geelkuifpinguïn of Grote Kuifpinguïn, Eudyptes sclateri, de Dikbekpinguïn, Eudyptes pachyrhynchus, Schlegelpinguïn, Eudyptes schlegeli en de Snares Kuifpinguïn, Eudyptes robustus.

De Kortstaartpinguïns van het geslacht Spheniscus zijn klein tot middelgroot.

Hiervan bestaan 4 soorten. De Zwartvoetpinguïn, Spheniscus demersus (13), de Magelhaen-pinguïn, Spheniscus magellanicus, de Humboldt-pinguïn of Peruviaanse pinguïn, Spheniscus humboldti (14), en de Galapagospinguïn, Spheniscus mendiculus, een endem van de Galápagos Eilanden. De Galápagos pinguïn komt het noordelijkst voor en wel tot 6° ten zuiden van de evenaar. Kortstaartpinguïns wrijven elkaars hals en snavel bij de begroeting.

De Geelooipinguïn, Megadyptes antipodes, is ongeveer even groot als de Ezelspinguïn, Pygoscelis papua, met een totale lengte van ongeveer 75 cm.

11. Pygoscelis papua

13. Spheniscus demersus

De Dwergpinguïn van het geslacht Eudyptula kent 2 soorten met verschillende ondersoorten. De Dwergpinguïn of Kleine Blauwe Pinguïn, Eudyptula minor (15) en de Witvleugelige pinguïn, Eudyptula albosignata. De kleinste soort, 40 cm. lang, is de Dwergpinguïn van de kusten van Australië en Nieuw-Zeeland. Alle dwergpinguïns hebben een sterk op elkaar lijkende leefwijze. Hun nesten zijn goed verborgen in zelf gegraven gangen of hopen van stormvogels of onder rotsen in de beschutting van planten. De vogels komen pas na zonsondergang aan land.

15. Eudyptula minor

De 18 soorten:

Wetenschappelijke naam: Duits:
Aptenodytes patagonica : Köningspinguin
Aptenodytes forsteri : Kaiserspinguin

Nederlands:
Koningspinguin
Keizerspinguïns. Dankt zijn wetenschappelijke naam aan de Duitse natuuronderzoeker Johann Reinhold Forster.

Pygoscelis adeliae : Adeliëpinguin

Adeliëpinguïns. Genoemd naar de vrouw van de Franse kapitein Dumont d'Urville die een expeditie leidde naar Antarctica.

Pygoscelis papua : Eselspinguin

Ezelspinguin

Pygoscelis antarctica : Zügelpinguin

Kinbandpinguin

Eudyptes pachyrhynchus : Dickschnabelpinguin

Dikbekpinguin

Eudyptes robustus : Snares- Insel Pinguin

Snares Kuifpinguin

Eudyptes sclateri : Kronenpinguin

Grote Kuifpinguin

Eudyptes schlegeli : Haubenpinguin

Schlegelpinguïn

Eudyptes chrysolophus : Felsenpinguin

Geelkuifpinguin of Rotspringer

Eudyptes chrysolophus : Goldschopfpinguin

Macaronipinguïn

Megadyptes antipodes : Gelbaugenpinguin

Geelooepinguïn

Eudyptula minor : Zwergpinguin
Pinguïn

Dwergpinguïn of Kleine Blauwe

Eudyptula albosignata : Weissflügel-pinguin

Witvleugelige pinguïn

Spheniscus demersus : Brillenpinguin

Afrikaanse of Zwartvoetpinguïn
Magelhaen-pinguïn. Genoemd
naar Ferdinand Magellan. Deze
zeilde als eerste Europeaan in
1519 de wereld rond.

Spheniscus magellanicus : Magellanpinguin

Spheniscus humboldti : Humboldtpinguin

Humboldtpinguïn. Genoemd
naar de Duitse natuurweten-
schapper Alexander von
Humboldt

Spheniscus mendiculus : Galapagospinguin

Galápagos pinguïn

Eudyptes chrysocome

Hans van der Sanden

Postwaardestuk:
TAAF (Terre Adélie)

